

## МОЛОДИЛЬНИК ОЗЕРНИЙ

*Isoetes lacustris* L.

Родина Молодильникові — Isoëtaceae

**Природоохоронний статус виду**  
Вразливий.

### Наукове значення

Рідкісний реліктовий вид на пн.-сх. межі поширення. Єдиний представник кл. *Isoëtopsida* у флорі України.

### Ареал виду та його поширення в Україні

Центральна та Атлантична Європа, Скандинавія, Зх. Сибір, Пн. Америка. В Україні трапляється на Зх. Поліссі. Адм. регіони: Вл, Рв.

### Чисельність та структура популяцій

Утворює монодомінантні зарості, популяції представлені у вигляді широких щільних смуг на мілководді озер (оз. Біле в Рівненському ПЗ, оз. Луки Ратнівського р-ну, Воронки, Луко Володимирецького р-ну, озера Велике, Середнє Зарічянського р-ну), також трапляється окремими плямами (оз. Світязь і Пісочне Шацького НПП та оз. Любче Ковельського р-ну).

### Причини зміни чисельності

Забруднення озер (антропогенна евтрофікація). В останнє десятиліття виявлено ряд нових місцезнаходжень, де вид раніше не фіксувався.



### Умови місцезростання

На чистих прозорих мілководдях (глибина 0,7–2 м) мезотрофних та олігомезотрофних замкнутих або слабопроточних озер з піщаним дном з незначним рівнем води. Угруповання відносяться до кл. *Isoëto-Nanojuncetea*. Гідрофіт.

### Загальна біоморфологічна характеристика

Гідатофіт. Багаторічна рослина 5–20 см заввишки. Ризоїди численні, густі. Стебло бульбоподібне. Листки (філоїди) темно-зелені, шилоподібні, зібрані пучком. Мегаспорангії у піхвах зовнішніх листків, мікроспорангії у піхвах внутрішніх листків, сидячі. Спори диморфні. Спороносить у липні–вересні. Розмножується спорами.

### Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняють в Черемському, Рівненському (Білоозерська ділянка) ПЗ, в Шацькому НПП, ботанічному заказнику місцевого значення «Любче» (Волинська обл.). Заборонено порушення умов місцезростання.

### Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

### Господарське та комерційне значення

Декоративне, кормове, місце нересту риб, закріплює днища водойм.

### Основні джерела інформації

Андрієнко, Прядко, Онищенко, 2006; Гелюта, Вакаренко, Дубина та ін., 2001; Екофлора України, 2000; Зуб, Карпова, 2004; Каталог раритетного біоріз. заповід. і націон. природ. парків України, 2002; Терлецький, Охримович, Кудрик, 1985; Фіторизноманіття Українського Полісся та його охорона, 2006.



Автори: О.І. Прядко, Я.П. Дідух  
Фото: Д.М. Іноземцева

**ЗЕЛЕНИЦЯ  
АЛЬПІЙСЬКА  
(ДИФАЗІАСТРУМ  
АЛЬПІЙСЬКИЙ)**

*Diphasiastrum alpinum* (L.) Holub (*Diphasium alpinum* (L.) Rothm., *Lycopodium alpinum* L.)

Родина Плаунові — Lycopodiaceae

**Природоохоронний статус виду**  
Рідкісний.

**Наукове значення**

Високогірний вид, що має диз'юнктивний ареал.

**Ареал виду та його поширення в Україні**

Тундрова зона та високогір'я Європи, Кавказу, Америки та Азії до Монголії та Пн. Корей. В Україні — Карпати (Боржава, Свидовець, Чорногора, Мармароські Альпи, Чивчини). Адм. регіони: Ів, Зк.

**Чисельність та структура популяцій**

Популяції невеликі за розміром, хоча кількість локалітетів значна. Структура популяцій не досліджена.

**Причини зміни чисельності**

Антропогенні (випасання худоби, рекреація), природні (підвищення ценотичної кон-



куренції). Вид нормально відновлюється при знятті ценотичної конкуренції і зниженні впливу випасу чи антропогенного навантаження, заселяє вторинні екотопи.

**Умови місцезростання**

Трапляється на високогірних луках, серед скель, кам'яних розсипищ, до висоти 2000 м н.р.м. Кислі безкарбонатні слабо розвинені мінеральні ґрунти, кам'янисті розсипи. Карбонатофоб, мезофіт.

**Загальна біоморфологічна характеристика**

Хамефіт. Багаторічна вічнозелена трав'яна рослина зі сланким стеблом 20–40 см завдовжки. Неплідні пагони не сплюснені, циліндричні. 1,5–2,5 см завтовшки, листки (мі-

крофіли) на дуже дрібних черешках (до 0,1–0,2 мм), не притиснуті до стебла, розміщені в 4 ряди черепацеподібно, лускоподібні. Спороносні колоски сидячі, розміщені по одному, спорангії в пазухах спорофілів. Пагони 4–11 см заввишки. Спороносить у квітні–вересні. Розмножується спорами та вегетативно.

**Режим збереження популяцій та заходи з охорони**

Охороняють у Карпатському НПП та Карпатському БЗ. Заборонено збирання рослин.

**Розмноження та розведення у спеціально створених умовах**

Відомостей немає.

**Господарське та комерційне значення**

Піонерний вид, який формує ґрунт і укріплює субстрат.

**Основні джерела інформації**

Гончаренко, Калинович, Степанова, Одінецов, 2003; Екофлора України, 2000; Нестерук, 2000; Стойко, Тасенкевич, Мілкіна та ін., 1982; Хорология флоры Украины, 1986.



Автори: В.І.Гончаренко, Н.М.Шиян  
Фото: Є.О. Одінецов, В.І. Гончаренко

## ЗЕЛЕНИЦЯ СПЛЮСНУТА (ДИФАЗІАСТРУМ СПЛЮСНУТИЙ)

*Diphasiastrum complanatum* (L.) Holub  
(*Diphasium anceps* (Wallr.) A.Löve et D.Löve,  
*D. complanatum* (L.) Rothm., *Lycopodium*  
*anceps* Wallr., *L. complanatum* L.)

Родина Плаунові — Lycopodiaceae

**Природоохоронний статус виду**  
Рідкісний.

**Наукове значення**  
Голарктичний вид на пд. межі ареалу.

**Ареал виду та його поширення в Україні**  
Поширений у Пн. і Центральній Європі, до Пн. Італії та Придунайських країн, на Мадейрі, у Пн. Азії, Індії та Пн. Америці (пн. сх.). В Україні трапляється у Карпатах, на Розточчі, Зх. Поділлі, Поліссі. Адм. регіони: Вл, Рв, Жт, Кв, Чн, См, Льв, Ів, Тр, Зк, Чц.

**Чисельність та структура популяцій**  
Локалітети площею від 0,5 до 10–15 м<sup>2</sup>, представлені від одного до кількох клонів, що налічують по кілька десятків вегетативних рамет і від 1 до 10–15 спороносних.

**Причини зміни чисельності**  
Суцільні рубки лісів, збирання рослин для культових обрядів. У високогір'ї надмірне випасання.

**Умови місцезростання**  
Здебільшого на піщаних ґрунтах у соснових та дубово-соснових лісах (кл. *Vaccinio-Piceetea*), а також на мохових подушках у букових, ялицево-букових і смерекових лісах,



іноді на пустошних луках з домінуванням *Nardus stricta* та *Festuca tenuifolia*. Рідше в угрупованнях кл. *Quercus-Fageteta*, *Quercetea robur-petraeae* (союз *Pino-Quercion*), *Calluno-Ulicetea* (союз *Violion caninae*). Мезофіт.

**Загальна біоморфологічна характеристика**  
Хамефіт. Багаторічна вічнозелена трав'янта рослина. Стебла довгі, підземні, повзучі, із прямостоячими сплюсненими вилчасто-розгалуженими гілками. Плідні голочки переходять у довгу, рідко обсажену листками (мікрофілами) ніжку, що несе по кілька циліндричних колосів; спорангіальні листки яйцеподібні, загострені, по краю виїмчато-зубчасті; вегетативні листки дрібні, притиснуті, розміщені в 4 ряди; з них крайові трикутно-ланцетні, кі-

люваті, дуже загострені, а ті, що містяться на плоскому боці гілок, вужчі, майже шилоподібні. Спороносить у липні–вересні. Поновлення переважно вегетативне, також спорами.

**Режим збереження популяцій та заходи з охорони**  
Охороняють на території Поліського та Рівненського ПЗ, у Деснянсько-Старогутському та Карпатському НПП, а також у пам'ятці природи «Тисовий Яр» (Чернівецька обл.). Необхідний моніторинг популяцій, особливо у поліській частині ареалу. Заборонено проведення суцільних рубок та збирання рослин.

**Розмноження та розведення у спеціально створених умовах**  
Відомостей немає.

**Господарське та комерційне значення**  
Декоративне, лікарське, фарбувальне (народний засіб для отримання зеленої фарби для вовни).

**Основні джерела інформації**  
Панченко, 2005; Флора УРСР, 1938; Чорней, Токарюк, 2002; ЧКУ, 1996; Guşuleac, 1931.

Автори: Н.М. Сичак, В.І.Мельник,  
І.І. Чорней, О.В. Лукаш  
Фото: В.В. Конішук, О.О. Кагало (вставка)



## ЗЕЛЕНИЦЯ ІССЛЕРА (ДИФАЗІАСТРУМ ІССЛЕРА)

*Diphasiastrum issleri* (Rouy) Holub (*Diphasium issleri* (Rouy) Holub; *D. complanatum* (L.) Rothm. subsp. *issleri* (Rouy) Dostál, *Lycopodium complanatum* L. subsp. *issleri* (Rouy) Domin, *L. complanatum* subsp. *fallax* Čelak., *L. issleri* (Rouy) Domin)

Родина Плаунові — Lycopodiaceae

**Природоохоронний статус виду**  
Вразливий.

### Наукове значення

Рідкісний гібридогенний вид (*D. alpinum* × *D. tristachyum*), поширення і стан популяції якого в Україні ще недостатньо вивчені.

### Ареал виду та його поширення в Україні

Середня Європа, південь Пн. Європи, переважно в горах і передгірських районах; один локалітет у Пн. Америці. В Україні трапляється дуже рідко в Карпатах (Горгани). Адм. регіони: Ів, Зк.

### Чисельність та структура популяцій

Невідомі. У локалітетах (гори Яйко Ілемське, Попада, Стримба) вид не збирали упродовж останніх кількох десятиків років.

### Причини зміни чисельності

Невідомі. Можливо, вид є природно рідкісним, і спорадично трапляється по всьому ареалу потенційних батьківських видів.

### Умови місцезростання

Деградовані післялісові луки, галявини у світлих ялинових лісах на висотах 700–1200 м н.р.м. Ценотична приуроченість достеменно не досліджена, імовірно росте в угрупован-



нях кл. *Molinio-Arrhenatheretea* (союз *Nardion*); *Calluno-Ulicetea* (союзи *Vaccinion vitis-idaeae*, *Empetrium nigri*, *Genistion*); кл. *Vaccinio-Piceetea*. Гігромезофіт.

### Загальна біоморфологічна характеристика

Хамефіт. Багаторічна вічнозелена трав'яна рослина з надземним або розташованим у верхньому шарі ґрунту повзучим головним стеблом до 1 м завдовжки. Гілки прямі, 10–20 см заввишки, стерильні приблизно рівні за довжиною, сплюснені або більш-менш тригранні, 2–3 мм завширшки, дорзальна поверхня виразно опукла. Бокові листки (мікрофіли) у верхній половині вільні; вентральні сидячі, збігаючі, ланцетні, трохи менші від дорзальних, верхівкою досягають основи наступно-

го листка. Спороносні колоски поодинокі, 1,5–2 см завдовжки, сидячі або на коротких (до 2 см) ніжках, спорофіли яйцеподібні або ланцетні, поступово звужені до верхівки, у 1,5–3 рази довші за спорангії, що знаходяться в пазухах спорофілів. Спороносить у липні–вересні. Розмножується спорами та вегетативно.

### Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Не здійснювалися. Закарпатський локалітет розташований на території НПП «Синевир». Необхідне обстеження відомих локалітетів з метою з'ясування стану популяцій та їх моніторингу. Заборонено несанкціоноване збирання виду, порушення місць зростання, несанкціоновані лісгосподарські заходи.

### Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

### Господарське та комерційне значення

Лікарське, ґрунстобілізуюче.

### Основні джерела інформації

Екофлора України. Т. 1., 2000; Протопопова, 1974; Futák, 1966; Kubát, 1988; Rothmaler, 1988.

Автори: О.О.Кагало, Н.М.Сичак  
Фото: Н.М. Сичак

